

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ.
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

УДК 332.2(330.3)

JEL Classification: O18, R11, R58

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3\(36\).12-23](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2019.3(36).12-23)

О.М. Левченко, проф., д-р екон. наук

О.В. Ткачук, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна***Особливості застосування smart-підходу під час розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій**

У статті досліджено особливості застосування smart-підходу під час розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій з урахуванням вітчизняного та світового досвіду. Наведено характеристику принципів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій. Ідентифіковано підходи до інтерпретації етапів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій. Визначено особливості застосування smart-спеціалізацій в процесі розроблення регіональних стратегій розвитку. Наведено етапи здійснення стратегічної екологічної оцінки як одного з обов'язкових елементів в процесі розробки регіональних стратегій розвитку. Систематизовано методичний інструментарій розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій. Обґрунтовано напрями вдосконалення стратегічного планування в умовах сучасних реалій **стратегія, соціально-економічний розвиток, smart-підхід, smart-спеціалізація, територія, стратегічне планування, інструментарій розробки стратегій, стратегічна екологічна оцінка**

А.Н. Левченко, профессор, докт. екон. наук

О.В. Ткачук, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Украина***Особенности применения smart-подхода при разработке стратегий социально-экономического развития территорий**

В статье исследованы особенности применения smart-подхода при разработке стратегий социально-экономического развития территорий с учетом отечественного и мирового опыта. Приведена характеристика принципов стратегического планирования социально-экономического развития территорий. Идентифицированы подходы к интерпретации этапов стратегического планирования социально-экономического развития территорий. Определены особенности применения smart-специализаций в процессе разработки региональных стратегий развития. Приведены этапы осуществления стратегической экологической оценки как одного из обязательных элементов в процессе разработки региональных стратегий развития. Систематизирован методический инструментальный разработки стратегий социально-экономического развития территорий. Обоснованы направления совершенствования стратегического планирования в условиях современных реалий. **стратегия социально-экономического развития, smart-подход, smart-специализация, территория, стратегическое планирование, инструментальный разработки стратегий, стратегическая экологическая оценка**

Постановка проблеми. В умовах формування інноваційної моделі економіки стратегічне управління розвитком територій набуває виключно актуального значення. Проголошений Україною курс щодо децентралізації влади та управління обумовлює необхідність формування та реалізації стратегій розвитку територій, які б дозволяли найбільш ефективно використовувати наявні ресурси, враховувати поточні та перспективні потреби населення конкретного регіону чи населеного пункту, забезпечувати синергетичний ефект від взаємодії усіх зацікавлених сторін в процесі реалізації територіальних пріоритетів соціально-економічного розвитку. Стратегічне планування на місцевому рівні дозволяє більш чітко зрозуміти наявні конкурентні переваги територій, визначити слабкі місця та способи мінімізації

негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, зосередити увагу на розвитку тих аспектів діяльності, які здатні пришвидшити процес запровадження інновацій у всіх сферах економіки і суспільного життя. Тобто, процес стратегічного планування розвитку територій повинен відбуватися із застосуванням smart-спеціалізацій.

Під час підготовки регіональних стратегій розвитку на період 2021-2027 років, зважаючи на укладену Україною Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, впровадження smart-спеціалізацій визнано однією із законодавчо регламентованих вимог. Саме тому виникає нагальна необхідність ґрунтовного вивчення особливостей застосування smart-підходу під час розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій, застосування дієвої методології та ефективного інструментарію в процесі формування проектів стратегій та планів їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні теоретико-методологічні та практично-прикладні аспекти стратегічного планування, формування та реалізації стратегій регіонального розвитку є предметом вивчення багатьох науковців і фахівців-практиків. Так, Седікова І.О., Козак К.Б., Агеєва І.М. ґрунтовно вивчають питання щодо особливостей формування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів [20]. Шевчук О.Ю. досліджує тенденції та проблеми у сфері стратегічного управління соціально-економічним розвитком малих і середніх міст [25]. Федулова Л.І. акцентує увагу на необхідності розвитку високотехнологічного сектору промисловості як стратегічного напрямку посилення соціально-економічного розвитку України [24]. Методологічні засади стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій розкриває Сментина Н.В. [21], а інструментарій реалізації процесу стратегічного планування соціально-економічного розвитку систематизує Головня О.М. [5]. Тяжкороб І.В. приділяє увагу визначенню стратегічних цілей та пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку регіону [22]. Башинська І.О. акцентує увагу на особливостях застосування smart-підходу за сучасних умов [1].

Особливий практичний інтерес становлять дослідження, присвячені вивченню конкретних інструментів стратегічного планування та розробки стратегій соціально-економічного розвитку. Зокрема, Уманець Т.В. та Сорговицька Я.Г. детально розглядають прогнозування як інструмент стратегічного планування соціально-економічного розвитку територіально-економічних систем [23]. Ваховська М.Ю. досліджує особливості та сферу застосування АВС-аналізу [3]. Кірнос І.О. [7] та Кравченко Т.А. [8] визначають перспективи застосування форсайт-досліджень під час стратегічного планування та розробки стратегій тощо.

Водночас, за сучасних умов, актуалізується необхідність комплексного вивчення наявного методичного інструментарію стратегічного планування, систематизації етапів розробки стратегій розвитку територій, вивчення практично-прикладних аспектів запровадження smart-спеціалізацій та реалізації в процесі стратегічного планування регіонального розвитку принципів екологічності та ресурсозбереження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей, ідентифікація етапів та порівняльний аналіз методичного інструментарію розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення процесу стратегічного планування з урахуванням світового досвіду та вітчизняних реалій.

Виклад основного матеріалу. Стратегія являє собою головний інструмент узгодження співпраці між органами державної влади (всіх рівнів) та організацій громадянського суспільства для досягнення головних цілей, акцентуючи увагу на

особливостях регіонального планування, соціально-економічного розвитку регіону та спрямована на розв'язання його сучасних проблем [20].

В регіональному управлінні розвиток передбачає зміни кількісного та якісного характеру, які збільшують будь-які параметри системи, що існували раніше, в економічній, соціальній, екологічній сфері [25].

Цілком погоджуємося з думкою Л.І. Федулової, що у сучасних умовах основними драйверами розвитку економіки є знання і передові технології, а статус держав у світовій економічній системі багато в чому визначається здатністю виробляти високотехнологічні продукти на основі упровадження новітніх результатів досліджень і розробок [24].

Не можна не відмітити й слушність твердження, що на сьогодні прогресивний економічний розвиток територіальних громад та регіонів дедалі більшою мірою залежить не від потенціалу самої території, а від якості та креативності людського фактора, зокрема, ефективності співпраці між людьми, продуктивності їх комунікацій, формування місцевих екосистем, розвитку креативного підприємництва [14].

У ефективності виконання стратегічних планів регіонального розвитку існують певні проблеми, які найчастіше виникають з таких причин: відсутність системної ієрархії цілей стратегічних планів; відсутність налагоджених механізмів використання досягнутих результатів попередніх програм в майбутніх проектах; велика частина запропонованих в стратегіях програмних заходів носить формальний характер і не відповідає вимогам, що пред'являються до програмних заходів [5]. Серед проблемних аспектів виокремлюють також недостатній зв'язок пріоритетів розвитку певного регіону із пріоритетами розвитку сусідніх регіонів, що уповільнює процеси активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва; нечіткість або ж відсутність механізмів фінансування стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, що не дозволяє визначити порядок і способи фінансування пріоритетів і, як наслідок, розпорошує обмежені кошти на фінансування завдань, що не мали прямого впливу на вирішення комплексних, стратегічних проблем регіонального розвитку [22].

Необхідно відзначити, що існуюча в Україні практика розробки стратегічних документів суттєво видозмінювалася й збагачувалася, у тому числі за рахунок імплементації кращого світового досвіду. Проте, існують і спільні принципи, риси та закономірності, які можуть бути застосовані під час формування стратегій.

Так, до принципів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій відносять: загальні (всебічного аналізу, адекватності, пріоритетності, системності, контрольованості), спеціальні (науковості, гнучкості, результативності, цілісності, об'єктивності) та принципи партнерства (прозорості, легітимності або консенсусу, залучення громадськості) [21].

Розроблення регіональних стратегій і планів заходів на засадах smart-спеціалізації передбачає дотримання таких принципів: інноваційна спрямованість, відкритість, паритетність, координація, доповнюваність, диверсифікація, вузька спеціалізація [16].

Як правило, науковці розрізняють визначену послідовність етапів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій, проте інтерпретація змісту цих етапів дещо варіюється (табл. 1). Найчастіше виокремлюють підготовчий етап (передбачає аналіз передумов, чинників зовнішнього та внутрішнього середовища), основний етап (безпосередня розробка

стратегії) та етап реалізації (включаючи контроль, оцінювання та моніторинг стратегії, а також внесення відповідних коригуючих заходів у разі необхідності).

Таблиця 1 – Підходи до інтерпретації етапів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій

Автор / джерело	Характеристика етапів стратегічного планування
Ніколенко Г.О. [13]	1. Аналіз та оцінка внутрішнього та зовнішнього середовища регіону. 2. Опрацювання концепції розвитку місії, системи, цілей. 3. Визначення інструментів реалізації стратегії.
Сментина Н.В. [21]	1. Підготовчий етап (діагностичний аналіз екзогенного та ендегенного середовища). 2. Основний етап (стратегічне планування). 3. Заключний етап (реалізація, оцінка, контроль).
Бойко А. [2]	Постійний поетапний процес визначення поточного стану та тенденцій розвитку об'єкта; бажаного стану, умов та якості розвитку; напрямів та шляхів досягнення бажаного стану; відповідальних виконавців і необхідних економічних ресурсів; моніторингу реалізації стратегічних та оперативних цілей і внесення за його результатами змін до Стратегії регіонального розвитку.
Полеся В.М., Гавура О.П. [15]	1. Оцінка досягнутого рівня й особливостей соціально-економічного розвитку території, проведення аналізу ресурсної бази. 2. Формування концепції розвитку економіки регіону, вироблення сценаріїв модернізації територіального господарства з метою адаптації останнього до нової системи міжрегіональних зв'язків та взаємовідносин. 3. Вибір й обґрунтування напрямків розвитку регіону.
Іванова А.І. [6]	Інформаційне забезпечення, визначення стратегічних напрямів розвитку, цілевстановлення, аналіз поточної ситуації, розробка стратегії, розробка стратегічних планів і програм, контроль реалізації стратегічного плану, оцінка ефективності стратегічного планування.
Гаман М.В. [4]	Узгодження групових інтересів регіональної спільноти; аналіз реальних ресурсів, обмежень і сприятливих (потенційних) факторів; обґрунтування реальних завдань і цілей; формування програм і планів дій, координуючих заходів адміністрації регіону.
Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України» [11]	1. Формування стратегічної платформи (соціально-економічний аналіз, ключові внутрішні і зовнішні чинники (SWOT-аналіз), стратегічне фокусування (визначення переваг), концепція (бачення) розвитку, стратегічні цілі розвитку). 2. Розробка компонентних планів (соціальний розвиток, економічний розвиток, захист довкілля). 3. Рамки реалізації (план реалізації, фінансовий план, план моніторингу і оцінки, план зміцнення спроможності). Одночасно забезпечується гармонізація зі стратегіями і планами вищого рівня, просторовим плануванням.

Джерело: узагальнено авторами.

Необхідно констатувати, що домінуючими відмінними рисами процесу розробки стратегій регіонального розвитку у даний час виступають: інтегрованість, смартизація, екологічність, ресурсоефективність.

Інтегрованість регіонального розвитку розглядається у двох вимірах: горизонтальному та вертикальному [11] (рис. 1). Також, інтегрований підхід

інтерпретується як поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових державної регіональної політики [16].

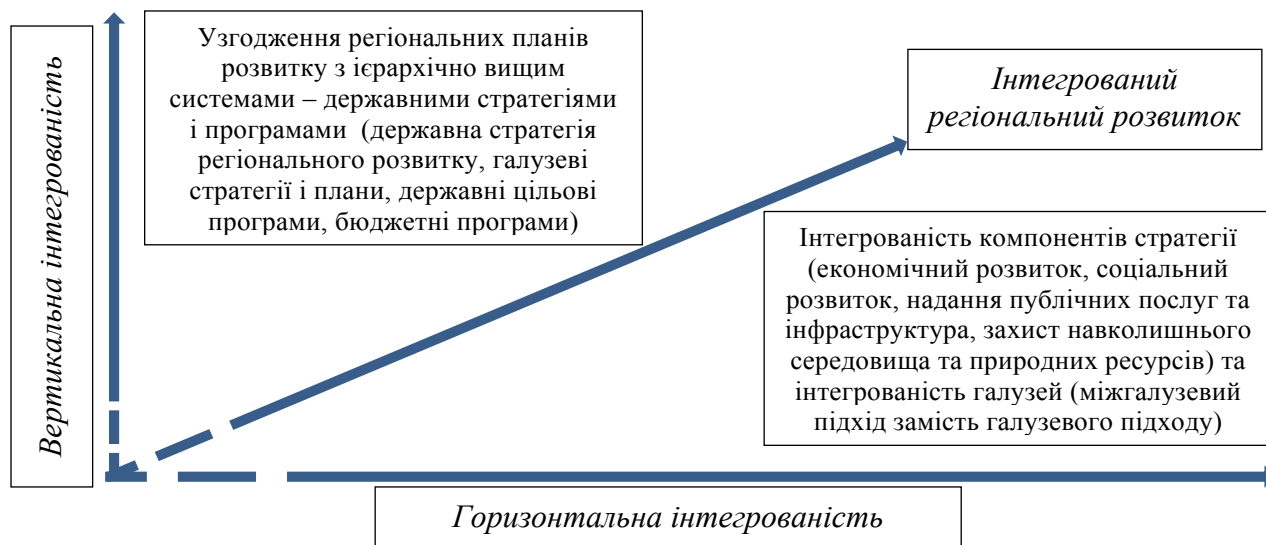

Рисунок 1 – Виміри інтегрованості регіонального розвитку

Джерело: побудовано на основі [11].

Відповідно до чинного законодавства, smart-спеціалізація являє собою підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні [16].

В процесі підготовки регіональних стратегій розвитку на період 2021-2027 років не менше, ніж одна стратегічна ціль кожної стратегії повинна визначитися на засадах smart-спеціалізації. В контексті визначення такої цілі (цілей) винятково важливе значення має залучення широкого кола стейкхолдерів (представників бізнес-структур, наукової спільноти, громадських організацій, агенцій регіонального розвитку тощо) та налагодження конструктивного діалогу з ними.

Визначенню однієї або декількох smart-спеціалізацій для конкретного регіону повинні передувати ґрунтовний аналіз поточної ситуації, наявності природних ресурсів, трудового, матеріально-ресурсного, виробничого, фінансового потенціалів, оцінювання сильних і слабких сторін території з використанням методу SWOT-аналізу, застосування науково обґрунтованих методик прогнозування ключових соціально-економічних показників розвитку територій.

Як відзначає І.О. Башинська, формувати цілі щодо смартизації необхідно так, щоб вони були стратегічними, мали визначені критерії оцінювання, були адаптивними, мали можливість переглядатися та коригуватися, а також мали чіткі часові межі [1].

Також, під час розробки стратегій регіонального розвитку на даний час обов'язковим є проведення стратегічної екологічної оцінки. Метою такої оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування [17]. Процес проведення стратегічної екологічної оцінки включає такі етапи (рис. 2).

Рисунок 2 – Етапи здійснення стратегічної екологічної оцінки

Джерело: побудовано на основі [17].

Під час моніторингу виконання документа державного планування рекомендується застосовувати відповідні індикатори, такі як: забруднення повітря, водні ресурси, озеленення, енергетика, відходи, здоров'я населення, екологічне управління [10, с. 33-34].

До «портфелю» інструментів визначення цільових пріоритетів розвитку регіону входять такі методи їх визначення: експертні оцінки, розрахунок окремих економічних показників, розрахунок інтегрального показника, економіко-математичні моделі (функції), побудова економічних таблиць (матриць, шкал) [22].

Необхідно підкреслити, що якість розробки стратегій регіонального розвитку значною мірою залежить від ефективності застосування сучасного методичного інструментарію. Найбільш поширені методи систематизовано в табл. 2.

Таблиця 2 – Методичний інструментарій розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій

Метод	Характеристика методу
SWOT-аналіз	Аналіз сильних і слабких сторін внутрішнього середовища, загроз і можливостей зовнішнього середовища.
PEST-аналіз	Здійснюється аналіз політичних, економічних, соціально-культурних та технологічних чинників [11].
PESTEL-аналіз	Аналізу підлягають політичні, економічні, соціологічні, технологічні, правові, екологічні фактори [11].
PESTLIED-аналіз	Вивчаються політичні, економічні, соціальні, технологічні, юридичні, міжнародні, екологічні, демографічні фактори [11].
STEEPLE-аналіз	Досліджуються соціально-демографічні, технологічні, економічні, екологічні, політичні, правові, етичні фактори [11].
SLEPT-аналіз	Аналізуються соціальні, правові, економічні, політичні, технологічні фактори [11].

Продовження таблиці 2

Екстраполяція	Вивчення минулого та сучасного розвитку об'єкта і перенесення закономірностей цього розвитку на майбутнє [23].
Моделювання	Дослідження пошукових і нормативних моделей прогнозованого об'єкта у світлі очікуваних або окреслених змін його стану [23].
Експертні оцінки	Залучення експертів (компетентних фахівців предметної області) до моделювання ситуації, пов'язаної із аналізом соціально-економічного стану регіону, визначення об'єктів та оцінювання їх характеристик, взаємозв'язків і властивостей. Механізми обробки результатів експертних оцінок залежать від природи досліджуваних факторів, типу шкали результатів, потрібних точності і оперативності, можуть використовуватися як кількісні, так якісні способи обробки [19].
Аналіз сценаріїв	Використовує декомпозицію задач прогнозування з урахуванням експертних оцінок та подальше формування множини сценаріїв розвитку ситуації, які перекривають множину варіантів можливих у майбутньому подій [9].
Аналіз ризиків	Має на меті встановити гранично допустимий ризик для певного виду випадків, а для досліджених і відомих факторів ризику – значення гранично допустимих значень ризику. Розрізняють кількісний та якісний види аналізу ризиків [18].
АВС-аналіз	Передбачає групування множини об'єктів для виявлення ступеня виразності певного критерію серед елементів цієї множини (група А об'єднує 20% елементів множини об'єктів із найвищим ступенем виразності критерію (пріоритетна група); група В – 30% елементів із меншим ступенем виразності критерію; група С – 50% елементів, у яких ступінь виразності критерію найменший); відсоткове співвідношення в групах розподіляється за законом Парето «20/80» [3].
Бенчмаркінг	Метод отримання конкурентних переваг або інструмент підвищення конкурентоспроможності суб'єкта за рахунок систематичного, безперервного пошуку, вивчення та адаптації до власних умов найкращих методів здійснення процесів, за допомогою чого задовольняються потреби ринку та підвищується ефективність діяльності, що сприяє стабільному розвитку в умовах нестійкого зовнішнього середовища [12].
Форсайт-метод	Націлений на підтримку прийняття стратегічних рішень шляхом підготовки й створення альтернативних сценаріїв розвитку, у яких кожен варіант майбутнього залежить від рішень, які приймаються сьогодні. Він є комплексним і передбачає використання багатьох традиційних і нових методів: розробка майбутнього, аналіз глобальних трендів, мультикритерійний аналіз, аналіз взаємних впливів, SWOT-аналіз, екстраполяція трендів, картування технологій, картування стейкхолдерів, суспільні панелі, моделювання та симуляція, сценарування та зворотне сценарування, мозкові штурми, експертні панелі, метод Дельфі, виділення ключових технологій, випробовування, ігри, огляд джерел, сканування джерел, бібліографічний аналіз [7; 8].

Джерело: узагальнено авторами.

Кожен з наведених методів має відповідні переваги, недоліки та визначену сферу застосування. Вважаємо, що реалізацію найбільш оптимального підходу в процесі стратегічного планування можливо забезпечити на основі поєднання низки кількісних і якісних методів, комплексного характеру проведеної оцінки.

Таким чином, до напрямів забезпечення ефективності розробки стратегій соціально-економічного розвитку територій у сучасних умовах доцільно віднести:

- чітке дотримання законодавчо визначених вимог та методичних рекомендацій в процесі розроблення та реалізації стратегії;
- дотримання під час розробки стратегій принципів науковості, комплексності, цілеорієнтованості, ресурсоефективності та екологічності;
- ґрунтовний аналіз наявного потенціалу соціально-економічного розвитку конкретної території;
- ідентифікація існуючих конкурентних переваг території, визначення потенційних напрямів міжрегіонального співробітництва;
- налагодження взаємовигідної співпраці з усіма стейкхолдерами, включаючи представників бізнесу, наукових та освітніх установ, агенцій регіонального розвитку, громадських організацій та інших зацікавлених сторін;
- широке використання в процесі розроблення стратегій сучасного методичного інструментарію (методів SWOT-аналізу, PEST-аналізу, оцінки ризиків, прогнозування, бенчмаркінгу, аналізу сценаріїв, форсайт-досліджень та ін.);
- обов'язковість визначення в процесі розроблення стратегій однієї або декількох smart-спеціалізацій, які спрямовані на інноваційний розвиток конкретної території та здатні забезпечити найбільш ефективне використання наявних конкурентних переваг;
- приділення особливої уваги розробці та реалізації проектів, широке запровадження методів та інструментів проектного менеджменту;
- забезпечення практичної орієнтованості стратегічних документів, чіткої узгодженості стратегічних завдань та операційних програмних документів;
- врахування потенційних джерел залучення і розширення інвестицій у розвиток територій;
- забезпечення чіткої відповідності між стратегіями та планами і програмами їх реалізації;
- дотримання принципу забезпечення інформаційної прозорості та всіх етапах розробки і реалізації стратегії, контролю й моніторингу за її результатами;
- забезпечення взаємоузгодженості регіональних стратегій із державними стратегічними документами;
- обов'язковість проведення стратегічної екологічної оцінки та забезпечення її комплексного характеру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного аналізу існуючих підходів до розроблення стратегій соціально-економічного розвитку територій можна констатувати, що в останні роки підхід до здійснення даного процесу суттєво змінився та модернізувався, переважно, за рахунок імплементації методичних рекомендацій Європейського Союзу. Найбільш суттєві зміни полягають у необхідності застосування smart-спеціалізацій, обов'язковості проведення стратегічної екологічної оцінки, широких консультацій із громадськістю, повної інформаційної відкритості процесу формування стратегій на всіх етапах. Особлива роль у процесі розроблення регіональних стратегій належить раціональному використанню сучасного методичного інструментарію стратегічного планування. До найбільш поширених методів можна віднести: SWOT-аналіз, PEST-аналіз (дещо рідше – PESTEL-аналіз, PESTLIED-аналіз, STEEPLE-аналіз, SLEPT-аналіз), експертні оцінки, аналіз сценаріїв, моделювання, прогнозування, екстраполяцію, аналіз ризиків, ABC-аналіз, бенчмаркінг, форсайт-методи. В процесі розроблення регіональних стратегій

доцільно застосовувати комплексний підхід із використанням як кількісних, так і якісних методів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у необхідності подальшого ґрунтовного вивчення кращих європейських практик та методичного інструментарію стратегічного планування, розроблення практично орієнтованих методичних рекомендацій щодо застосування провідного зарубіжного досвіду у сфері контролю за реалізацією стратегічних документів, оцінки соціальної, економічної та екологічної ефективності їх реалізації, системного моніторингу за процесом реалізації стратегій. Особливу увагу у подальших наукових пошуках варто приділяти також питанню обґрунтування шляхів оптимізації використання ресурсів (в умовах суттєвої їх обмеженості, яка зростає прискореними темпами), екологічності проектів, що реалізуються у межах конкретних територій, запровадження енергоощадливих технологій в процесі розробки та реалізації стратегій.

Список літератури

1. Башинська І.О. Smart-підхід до визначення цілей смартизації промислового підприємства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30(69), №5(1). С. 41-46.
2. Бойко А. Планування регіонального розвитку в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. №1. С. 19-35.
3. Ваховська М.Ю. ABC-аналіз як сучасний логістичний інструмент: особливості та сфера застосування. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2007. №580. С. 23-27.
4. Гаман М.В. Планування у процесі реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №11. С. 91-94.
5. Головня О.М. Інструменти реалізації процесу стратегічного планування соціально-економічного розвитку Вінницької області. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. №12(5). С. 37-39.
6. Іванова А.І. Аналіз методологічних підходів до визначення стратегічного планування інноваційної діяльності. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Економіка. 2013. Т. 21, вип. 7(2). С. 139-148.
7. Кірнос І.О. Форсайт як інструмент державного стратегічного планування. *Інноваційна економіка*. 2013. №6. С. 31-37.
8. Кравченко Т.А. Доцільність використання методології форсайту при розробці Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. *Аспекти публічного управління*. 2015. №4. С. 121-128.
9. Ланде Д., Бойченко А. Методика розроблення сценаріїв розвитку ситуації на основі аналізу інформаційного простору. *Information Technology and Security*. 2017. Vol. 5, №2. С. 5-12.
10. Методичні рекомендації для проведення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування. Практичний посібник, підготовлений у рамках Проекту ПРОМІС. Авт.: Г. Марушевський, В. Потапенко; упорядн.: О. Ігнатенко, І. Лепьошкін. К., 2019. 71 с.
11. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України». Офіційний сайт Кіровоградської обласної державної адміністрації. URL: economika.kr-admin.gov.ua/files/in-1-260319.pdf. (дата звернення: 10.11.2019).
12. Морщенок Т.С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск №9. С. 533-540.
13. Ніколенко Г.О. Організація стратегічного планування розвитку регіонів. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/827.pdf> (дата звернення: 05.11.2019).
14. Пастернак О.І., Карп'як М.О. Креативні екосистеми у стратегічній перспективі соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 6. С. 20-23.
15. Полєся В.М., Гавура О.П. Стратегічне планування розвитку регіонів України: основні поняття, механізм розробки та проблеми. *Збірник наукових праць ВНАУ*. Серія «Економіка». 2013. №4(81). С. 166-174.
16. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: Наказ Міністерства

- регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 р. №79. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#n13> (дата звернення: 07.11.2019).
17. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. №2354-VIII Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> (дата звернення: 07.11.2019).
 18. Проскура В.Ф., Білак Р.Г. Методологічні підходи до управління ризиками. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск №9. С. 599-607.
 19. Пурський О.І., Мороз І.О. Визначення інтегральних показників соціально-економічного розвитку регіонів на основі експертних оцінок та методу головних компонент. *Проблеми економіки*. 2013. №2. С. 230-236.
 20. Седікова І.О., Козак К.Б., Агеєва І.М. Формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. №5. С. 174-179.
 21. Сментина Н.В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій. *Вісник Сумського державного університету*. Сер.: Економіка. 2013. №4. С. 67-80.
 22. Тяжкороб І.В. Визначення стратегічних цілей та пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2017. №2(2). С. 37-40.
 23. Уманець Т.В., Сорговицька Я.Г. Прогнозування як інструмент стратегічного планування соціально-економічного розвитку територіально-економічних систем. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2015. № 3(2). С. 255-261.
 24. Федулова Л.І. Розвиток високотехнологічного сектору промисловості як стратегічний напрям посилення соціально-економічного розвитку України. *Економічна теорія та право*. 2019. №3. С. 41-61.
 25. Шевчук О.Ю. Стратегічне управління соціально-економічного розвитку малих і середніх міст: тенденції та проблеми. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2017. №3. С. 168-173.

References

1. Bashyn'ska, I.O. (2019). Smart-pidkhid do vyznachennia tsilej smartyzatsii promyslovoho pidpriemstva [Smart approach to defining the goals of industrial enterprise smartization]. *Vcheni zapysky Tavrijs'koho natsional'noho universytetu imeni V.I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of Tavriya National University named after V.I. Vernadsky. Series: Economics and Management*, 30(69), 5(1), 41-46 [in Ukrainian].
2. Wojko, A. (2017). Planuvannia rehional'noho rozvytku v Ukraini [Regional development planning in Ukraine]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*, 1, 19-35 [in Ukrainian].
3. Vakhov'ska, M.Yu. (2007). ABC-analiz iak suchasnyj lohistychnyj instrument: osoblyvosti ta sfera zastosuvannia [ABC-analysis as a modern logistics tool: features and scope]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Lvivs'ka politekhnik» – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*, 580, 23-27 [in Ukrainian].
4. Haman, M.V. (2017). Planuvannia u protsesi realizatsii stratehii sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Planning in the process of implementing the strategy of socio-economic development of the region]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 11, 91-94 [in Ukrainian].
5. Holovnia, O.M. (2016). Instrumenty realizatsii protsesu stratehichnoho planuvannia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Vinnyts'koi oblasti [Tools for implementing the process of strategic planning of socio-economic development of Vinnytsia region]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economy. Finances. Law*, 12(5), 37-39 [in Ukrainian].
6. Ivanova, A.I. (2013). Analiz metodolohichnykh pidkhodiv do vyznachennia stratehichnoho planuvannia innovatsijnoi diial'nosti [Analysis of methodological approaches to determining the strategic planning of innovation]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Seriya: Ekonomika – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Economics*, 21, 7(2), 139-148 [in Ukrainian].
7. Kirnos, I.O. (2013). Forsajt iak instrument derzhavnoho stratehichnoho planuvannia [Foresight as a tool of state strategic planning]. *Innovatsijna ekonomika – Innovative economy*, 6, 31-37 [in Ukrainian].
8. Kravchenko, T.A. (2015). Dotsil'nist' vykorystannia metodolohii forsajtu pry rozrobtsi Yedynoi kompleksnoi stratehii rozvytku sil's'koho hospodarstva ta sil's'kykh terytorij na 2015-2020 rr.

- [Expediency of using foresight methodology in the development of the Unified comprehensive strategy for the development of agriculture and rural areas for 2015-2020]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administration*, 4, 121-128 [in Ukrainian].
9. Lande, D., & Bojchenko, A. (2017). Metodyka rozroblennia stsenariiv rozvytku sytuatsii na osnovi analizu informatsijnogo prostoru [Methods of developing scenarios for the development of the situation based on the analysis of the information space]. *Information Technology and Security*, 5, 2, 5-12 [in Ukrainian].
 10. Marushevs'kyj, H., & Potapenko, V. (2019). *Metodychni rekomendatsii dlia provedennia stratehichnoi ekolohichnoi otsinky dokumentiv derzhavnogo planuvannia. Praktychnyj posibnyk, pidhotovlenyj u ramkakh Proiektu PROMIS [Methodical recommendations for strategic ecological assessment of state planning documents. Practical guide prepared within the PROMIS Project]*. Kyiv [in Ukrainian].
 11. Metodolohiia planuvannia rehional'noho rozvytku v Ukraini (2019). Proekt Yevropejs'koho Soiuzu «Pidtrymka polityky rehional'noho rozvytku Ukrainy» [Methodology of regional development planning in Ukraine. European Union project «Support to Ukraine's regional development policy»]. *kr-admin.gov.ua*. Retrieved from ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/in-1-260319.pdf [in Ukrainian].
 12. Morschenok, T.S. (2017). Benchmarking iak instrument pidvyschennia konkurentospromozhnosti pidpriemnyts'kykh struktur [Benchmarking as a tool to increase the competitiveness of business structures]. *Ekonomika i suspil'stvo – Economy and society*, 9, 533-540 [in Ukrainian].
 13. Nikolenko, H.O. (n.d.). Orhanizatsiia stratehichnoho planuvannia rozvytku rehioniv [Organization of strategic planning of regional development]. *sworld.com.ua*. Retrieved from <http://www.sworld.com.ua/konfer27/827.pdf> [in Ukrainian].
 14. Pasternak, O.I., & Karp'iak, M.O. (2017). Kreatyvni ekosystemy u stratehichnij perspektyvi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku terytorial'nykh hromad [Creative ecosystems in the strategic perspective of socio-economic development of territorial communities]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 6, 20-23 [in Ukrainian].
 15. Polesia, V.M., & Havura, O.P. (2013). Stratehichne planuvannia rozvytku rehioniv Ukrainy: osnovni poniattia, mekhanizm rozrobky ta problemy [Strategic planning of development of regions of Ukraine: basic concepts, mechanism of development and problems]. *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Seriiia «Ekonomika» – Collection of scientific works of VNAU. Economics series*, 4(81), 166-174 [in Ukrainian].
 16. Pro zatverdzhennia Metodyky rozroblennia, provedennia monitorynhu ta otsinky rezul'tatyvnosti realizatsii rehional'nykh stratehij rozvytku ta planiv zakhodiv z ikh realizatsii: Nakaz Ministerstva rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy vid 31.03.2016 r. №79 [On approval of the Methodology for developing, monitoring and evaluating the effectiveness of regional development strategies and action plans for their implementation: Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine dated 31.03.2016 №79]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#n13> [in Ukrainian].
 17. Pro stratehichnu ekolohichnu otsinku: Zakon Ukrainy vid 20.03.2018 r. №2354-VIII [On Strategic Environmental Assessment: Law of Ukraine of March 20, 2018 №2354-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> [in Ukrainian].
 18. Proskura, V.F., & Bilak, R.H. (2017). Metodolohichni pidkhody do upravlinnia ryzykamy [Methodological approaches to risk management]. *Ekonomika i suspil'stvo – Economy and society*, 9, 599-607 [in Ukrainian].
 19. Purs'kyj, O.I., & Moroz, I.O. (2013). Vyznachennia intehral'nykh pokaznykiv sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv na osnovi ekspertnykh otsinok ta metodu holovnykh komponent [Determination of integrated indicators of socio-economic development of regions based on expert assessments and the method of main components]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 2, 230-236 [in Ukrainian].
 20. Sedikova, I.O., Kozak, K.B., & Aheieva, I.M. (2019). Formuvannia stratehii sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Formation of the strategy of socio-economic development of the region]. *Derzhava ta rehiony. Seriiia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, 5, 174-179 [in Ukrainian].
 21. Smentyna, N.V. (2013). Osoblyvosti metodolohii stratehichnoho planuvannia v systemi derzhavnogo upravlinnia sotsial'no-ekonomichnym rozvytkom terytorij [Features of the methodology of strategic planning in the system of public administration of socio-economic development of territories]. *Visnyk Sums'koho derzhavnogo universytetu. Seriiia: Ekonomika – Bulletin of Sumy State University. Series: Economics*, 4, 67-80 [in Ukrainian].
 22. Tiazhkorob, I.V. (2017). Vyznachennia stratehichnykh tsilej ta priorytetnykh napriamkiv sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Defining strategic goals and priority areas of socio-economic

- development of the region]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 2(2), 37-40 [in Ukrainian].
23. Umanets', T.V., & Sorhovyts'ka, Ya.H. (2015). Prohnozuvannia iak instrument stratehichnoho planuvannia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku terytorial'no-ekonomichnykh system [Forecasting as a tool for strategic planning of socio-economic development of territorial and economic systems]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 3(2), 255-261 [in Ukrainian].
 24. Fedulova, L.I. (2019). Rozvytok vysokotekhnolohichnoho sektoru promyslovosti iak stratehichnyj napriam posylennia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Development of the high-tech sector of industry as a strategic direction of strengthening the socio-economic development of Ukraine]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic theory and law*, 3, 41-61 [in Ukrainian].
 25. Shevchuk, O.Yu. (2017). Stratehichne upravlinnia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku malykh i serednikh mist: tendentsii ta problemy [Strategic management of socio-economic development of small and medium-sized cities: trends and problems]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Collection of scientific works of Tavriya State Agrotechnological University (economic sciences)*, 3, 168-173 [in Ukrainian].

Oleksandr Levchenko, Professor, Doctor in Economics (Doctor of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Olga Tkachuk, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

The Peculiarities of Application of Smart-approach in Developing the Strategies for Socio-economic Development of Territories

The paper is devoted to the substantiation of the peculiarities of smart-approach using in the development of strategies for socio-economic development of territories, taking into account domestic and international experience. Strategic planning at the local level allows a better understanding of the competitive advantages of the territory, identify weaknesses and ways to minimize the negative impact of internal and external factors, focus on the development of those aspects of activities that can accelerate innovation in all spheres of economy and society.

The purpose of the research is to identify features, stages and comparative analysis of methodological tools of developing strategies for socio-economic development of territories and substantiate proposals for improving the process of strategic planning, taking into account international experience and domestic realities.

The characteristics of the principles of strategic planning of socio-economic development of territories are given. The approaches to the interpretation of the stages of strategic planning of socio-economic development of territories are identified. The expediency of ensuring horizontal and vertical integration of regional development is stated. It was marked out, that the dominant features of the process of developing regional development strategies at present stage are: integration, smartization, environmental friendliness, resource efficiency. The peculiarities of application of smart-specializations in the process of development of regional strategies are determined. The stages of implementation of strategic environmental assessment as one of the obligatory element in the process of development of regional strategies are given. The methodical tools of development of strategies of socio-economic development of territories are systematized. The directions of improvement of strategic planning in the conditions of modern realities are substantiated.

strategy, socio-economic development, smart approach, smart specialization, territory, strategic planning, strategy development tools, strategic environmental assessment

Одержано (Received) 04.12.2019

Прорецензовано (Reviewed) 20.12.2019

Прийнято до друку (Approved) 23.12.2019